

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 18 juli 2008

Mål nr

T 2684-07

KLAGANDE

ALR

Ombud: Advokat NK

MOTPART

SS

Ombud: Advokat KE

SAKEN

Bättre rätt till fastighet

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 25 maj 2007 i mål T 1483-06

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

ALR skall ersätta SS för rättegångskostnader i Högsta domstolen med sjuttiofyra tusentvåhundrafemtio (74 250) kr, varav 48 000 kr avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

ALR har yrkat att Högsta domstolen ogillar SSs talan, befriar henne från att ersätta SSs rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt förpliktar SS att utge ersättning för hennes rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten med där yrkade belopp.

SS har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

SS har gjort gällande att han har s.k. dold samäganderätt till en fritidsfastighet, som ALR förvärvat i eget namn och är ensam lagfaren ägare av. För att en sådan rätt skall föreligga krävs att ALR har köpt fastigheten för hennes och SSs gemensamma räkning.

När det gäller bostadsfastighet har i rättspraxis ansetts att köp som en make eller sambo gjort i eget namn skall anses ha varit för bådars räkning under vissa förutsättningar (se bl.a. NJA 2002 s. 142 och NJA 2004 s. 397). Det är fråga om en bevisregel – närmast ett slags presumptionsregel – som anses vila på rättspolitiska överväganden av familjerättslig natur och torde avse att ge

ett ekonomiskt skydd för den part som bidrar ekonomiskt till ett egendomsförvärv som den andra parten gör i eget namn (se särskilt NJA 2002 s. 142).

Förevarande mål aktualiserar frågan om på sätt hovrätten har ansett bevisbedömningen beträffande för vems räkning ett köp har gjorts skall ske på samma sätt oberoende av om det handlar om en åretruntbostad eller en fritidsbostad.

Frågan har inte riktigt satts på sin spets i rättspraxis. I rättsfallet NJA 2004 s. 397, som angick en fritidsfastighet, hade den gemensamma partsavsikten kommit till sådant uttryck att frågan om presumtionsregelns tillämplighet inte blev aktuell. Rättsfallet NJA 1992 s. 163 rörde en fritidsbåt. Högsta domstolen gjorde beträffande frågan för vems räkning båten förvärvats en fri bevisvärdering. Det pekar snarast på att presumtionsregeln inte ansetts tillämplig.

Förvärv av en åretruntbostad är ofta den ekonomiskt mest betydelsefulla investering som görs i en familj. Det kunde därför övervägas att begränsa presumtionsregelns räckvidd till sådan egendom.

Ett argument mot att låta presumtionsregelns tillämplighet bero på egendomens art och användningsändamål är att det kan leda till gränsdragningsproblem. Om gränsen dras mellan fast och lös egendom faller visserligen det argumentet. Den gränsen är entydig. Men en gemensam bostad kan utgöra lös egendom, såsom är fallet med bl.a. bostadsrätt.

Om en begränsning av presumtionsregelns tillämplighet skall göras synes det lämpligaste vara att knyta den till gemensam åretruntbostad oberoende

av ägarform, t.ex. i enlighet med definitionen av sambors gemensamma bostad i 5 § sambolagen (2003:376). Men även en sådan bestämning kan föranleda gränsdragningsproblem och tveksamma åtskillnader. Användningen kan ha ändrats med tiden (t.ex. kan en fritidsbostad ha kommit att användas som en åretruntbostad), något som inte kan beaktas vid tillämpning av presumtionsregeln, eftersom den är knuten till förhållandena vid förvärvstillfället. Vidare kan en fritidsbostad i lägre eller högre grad användas som åretruntbostad. Familjen kan också ha förvärvat flera bostäder för olika och blandade användningsändamål. Att då göra en skillnad mellan fritidsbostäder och åretruntbostäder kan vara både svårt och mindre adekvat.

I anslutning till det sist sagda är vidare att notera att det rimmar mindre väl med skyddssyftet bakom presumtionsregeln att låta dess tillämplighet bero på egendomens art och användningsändamål. Syftet med regeln är således ekonomiskt (till skillnad från skyddssyftet med den särskilda reglering som i den familjerättsliga lagstiftningen finns rörande gemensam bostad, vilket syfte är främst socialt). Det är då att märka, att i det enskilda fallet kan en familj välja att göra en större investering i en fritidsbostad än i en åretruntbostad (som kan utgöras av en hyreslägenhet).

Det anförda talar med tillräcklig styrka för att den i praxis antagna presumtionsregeln avseende förvärv av gemensam bostad inte skall begränsas till åretruntbostad. Det måste emellertid antas att den förvärvade egendomens art, användningsändamål och värde – liksom det ekonomiska bidragets relativa storlek – kan ha betydelse för graden av bevislättning. Det bör också understrykas att presumtionsregeln inte i något fall bör ges en vidare innebörd än vad som antagits i 2002 års rättsfall, nämligen att när egendom som köpts för familjens bruk av den ena maken eller sambon med

ekonomiskt bidrag från den andra är det en utgångspunkt, men inte mer, att denna ägs gemensamt. Särskilda förhållanden i det enskilda fallet kan alltså påverka bedömningen, t.ex. förekomsten av ett äktenskapsförord.

Hovrätten har med en tillämpning av presumptionsregeln funnit att det får anses föreligga en överenskommelse mellan ALR och SS om att den omtvistade fritidsfastigheten skulle ägas av dem gemensamt, dvs. att den skulle förvärvas för deras gemensamma räkning. Parterna har godtagit att Högsta domstolen lägger hovrättens bevisvärdering till grund för sin bedömning. Hovrättens domslut skall följaktligen fastställas.

Vid denna utgång skall ALR ersätta SS för rättegångskostnader i Högsta domstolen. Yrkat belopp får anses skäligt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Dag Victor (skiljaktig), Ann-Christine Lindeblad, Ella Nyström, Stefan Lindskog (referent, särskilt tillägg) och Lena Moore (skiljaktig)
Föredragande revisionssekreterare: Kenneth Truedsson

	BILAGA TILL PROTOKOLL 2008-06-04	<u>Bilaga 1</u>	
		Mål nr T 2684-07	

SKILJAKTIG MENING

Justitieråden Dag Victor och Lena Moore är skiljaktiga på sätt som framgår av följande yttrande:

”I samboförhållanden, liksom i äktenskap, uppkommer efterhand en ekonomisk sammanflätning mellan parterna som gör att det kan vara svårt att avgöra vem av dem som äger egendom som brukas gemensamt. I rättsfallet NJA 1992 s. 163 har Högsta domstolen behandlat frågan om hur äganderätten till lös egendom som förvärvats under ett samboförhållande skall bedömas. Högsta domstolen framhöll därvid att frågan om sådan egendom tillhör endera sambon ensam eller båda samborna gemensamt med samäganderätt skall avgöras efter allmänna förmögenhetsrättsliga principer för förvärv av äganderätt, varvid dock den nära personliga och ekonomiska gemenskap som i allmänhet råder mellan sambor måste beaktas. Detta innebar enligt Högsta domstolen att det avgörande för äganderätsfrågan i princip är vem som tillskjutit medel för anskaffande av egendomen. Frågan om vem som tillskjutit medel för viss egendom borde dock inte bedömas alltför formellt utan ses mot bakgrund av sambornas ekonomiska förhållanden i övrigt.

Högsta domstolens uttalanden i rättsfallet tog sikte på lös egendom. När det gäller fast egendom uppkommer, liksom vid annan egendom där överlåtelse är

förenad med formkrav, särskilda problem. Hur äganderätsfrågan bör bedömas i sådana fall (förutsättningarna för s.k. dold samäganderätt) utvecklade Högsta domstolen i en serie avgöranden i början av 1980-talet. Det första avgörandet (NJA 1980 s. 705) avsåg en under samboförhållande anskaffad bostadsfastighet, det andra (NJA 1981 s. 693) en under äktenskap inköpt tomt på vilket ett hus avsett som gemensam bostad uppfördes och det tredje (NJA 1982 s. 589) en under äktenskap inköpt villafastighet. (Avgörandena följdes under följande år upp med ett antal avgöranden som främst avsåg andra frågor än förutsättningarna för samäganderätt.) Avgörandena kan uppfattas, och har uppfattats på olika sätt.

I NJA 2002 s. 142 var frågan om en sådan dold samäganderätt som Högsta domstolen tillämpat i de nämnda avgörandena i fråga om fast egendom som varit avsedd att tjäna som gemensam bostad kunde uppkomma i en relation mellan två juridiska personer. I rättsfallet, där den ställda frågan besvarades nekande, betecknade Högsta domstolen den familjerättsliga dolda samäganderätten som en egen rättsfigur som kunde ses som en variant av kommissionsköpet. Det som särskilt utmärkte den i jämförelse med ett vanligt uppdragsförhållande angavs vara att överenskommelsen om gemensam äganderätt inte behöver vara klart uttalad utan kan vara mer eller mindre underförstådd. I rättsfallet talas om ”tyst överenskommelse” och om äganderätt som grundar sig på ”underförstådda önskemål” och ”presumerade överenskommelser”

De krav som angavs gälla för att den familjerättsliga dolda samäganderätten skulle godtas var att egendomen inköpts för gemensamt bruk, att den make eller sambo som inte utåt framträder som ägare har lämnat ett ekonomiskt bidrag till köpet samt att båda parterna avsett att äganderätten skall vara gemensam. Det

sistnämnda rekvisitet angavs emellertid kunna uppfyllas genom en ”tyst överenskommelse”. Det kan diskuteras om den sålunda beskrivna rättsfiguren bör uppfattas på det sättet att de materiella förutsättningarna för uppkomst av samäganderätt avviker från vad som annars gäller vid kommissionsköp eller som endast en under vissa förhållanden gällande bevislätnad.

Parterna har godtagit att Högsta domstolen lägger hovrättens bevisvärdering till grund för sin bedömning. Hovrätten har funnit har utrett bl.a. att ALR under tid hon var sammanboende med SS köpt den omtvistade fastigheten för att användas som deras gemensamma fritidsbostad, att SS bidragit ekonomiskt till förvärvet samt att det vid tiden för fastighetsköpet har funnits en underförstådd överenskommelse mellan dem om att äganderätten skulle vara gemensam. Detta får anses innebära att målet, som det här föreligger till bedömning, endast gäller frågan om rättsfiguren familjerättslig dold samäganderätt är tillämplig i förhållande till fritidsfastigheter.

I 2002 års rättsfall anfördes att det till grund för erkännande av rättsfiguren kunde anföras vissa rättspolitiska överväganden av familjerättslig natur. Konstruktionen angavs ge den make eller sambo som inte varit formell köpare ett ekonomiskt skydd samt att det med hänsyn till den speciella gemenskap som uppstår i ett make/samboförhållande kunde det ses som en naturlig utgångspunkt att egendom som inköpts för gemensamt bruk av den ene maken eller sambon, med bidrag från den andre, skulle ägas gemensamt.

I samband med införandet av 1987 års äktenskapsbalk och den samtidigt införda lagen om sambors gemensamma hem (numera ersatt av 2003 års sambolag med i nu aktuellt hänseende i allt väsentligt samma reglering) hade lagstiftaren anledning att ta ställning till de rättspolitiska överväganden som får antas ligga

bakom konstruktionen med familjerättslig dold samäganderätt.

Familjelagssakkunniga, vars förslag låg till grund för den nya lagstiftningen, hade föreslagit att det, vid sidan av vad som kunde betecknas som *reell* och *dold* samäganderätt, för gemensam bostad och gemensamt bohag skulle införas en form av *presumerad* samäganderätt som endast skulle gälla under bodelning.

Lagstiftaren valde emellertid att gå en annan väg. När det gäller äktenskap ansågs att den ekonomiska utjämning som borde eftersträvas lämpligen åstadkoms genom giftorättssystemet och en vidgad möjlighet till jämkning i det fall då det fanns enskild egendom. Beträffande sambor infördes ett bodelningssystem beträffande bostad och bohag som syftade till att åstadkomma samma fördelning av det gemensamma hemmet som giftorätsreglerna medförde för makar. (Se prop. 1986/87:1 s. 57 ff., 101 ff. och 256 f.)

Den lagstiftning som infördes år 1987 innebar att det praktiska behovet av den tidigare genom praxis införda familjerättsliga dolda samäganderätten minskade. Genom äktenskaps- och sambolagstiftningen tillgodoses numera i allt väsentligt det behov av ekonomiskt skydd som en gång motiverade rättsfiguren ”dold samäganderätt”. När det gäller frågan om rättsfiguren bör ges ett vidare tillämpningsområde än vad som hitintills skett i praxis, dvs. gemensam bostad, bör också beaktas att lagstiftaren, efter att den ”dolda samäganderätten” infördes, klart tagit ställning till i vilken omfattning som äktenskaps- och sambolagstiftningen bör innefatta ett ekonomiskt skydd. Det skall i det sammanhanget anmärkas att egendom som huvudsakligen används för fritidsändamål uttryckligen är undantagen från den reglering som enligt sambolagstiftningen gäller för sambors gemensamma bostad och bohag. (Jfr härtill NJA 2004 s. 397.)

Enligt vår mening saknas det under sådana förhållanden tillräckliga skäl för att utvidga rättsfiguren familjerättslig dold äganderätt till att omfatta även fritidsfastigheter.

Frågan om samäganderätt till sådan egendom bör istället bedömas enligt allmänna förmögenhetsrättsliga principer, om än med beaktande av den nära personliga och ekonomiska gemenskap som i allmänhet råder mellan sambor. En utgångspunkt vid bedömningen bör vara att den formella utformningen av köpehandlingarna får antas överrensstämma med vad parterna på ömse sidor avsett, såvida utredningen inte utvisar något annat (jfr NJA 1982 s. 589). Enbart de förhållandena att en fastighet förvärvats för att användas som gemensam fritidsbostad, att den som inte utåt framträder som ägare bidragit ekonomiskt till förvärvet samt att det vid tiden för fastighetsköpet ansetts föreligga en underförstådd ”överenskommelse” om att gemensamt ägande kan då inte anses vara tillräckliga för att samäganderätt skall ha uppkommit. Det föreligger mot den bakgrunden inte förutsättningar för att bifalla SSs talan.”

	BILAGA TILL PROTOKOLL 2008-06-04	<u>Bilaga 2</u>
		Mål nr T 2684-07

Referenten, justitierådet Stefan Lindskog tillägger för egen del:

”S.k. dold samäganderätt mellan makar eller sambor har i rättspraxis introducerats som ett slags särskilt komplement till den familjerättsliga egendomslagstiftningen. En kommissionsrättslig förklaringsmodell har använts (synsättet kom till uttryck redan i samband med giftermålsbalkens införande, se NJA II 1921 s. 28). Modellen har med tiden genom en omfattande rättspraxis lagts till grund för vad som närmast får betraktas som ett rättsligt institut av speciellt slag.

Det kan sättas i fråga i vad mån det, på sätt som sker genom det aktuella avgörandet, är befogat att fortsätta på den inslagna vägen. Många invändningar kan göras mot den ifrågavarande ordningen. Det finns därför anledning att i detta sammanhang göra vissa påpekanden.

Först något om de kommissionsrättsliga utgångspunkterna.

När någon (kommissionären) med en tredje man rättshandlar i eget namn men för annans (kommittenten eller huvudmannen) räkning, blir den senare omedelbart berättigad enligt det mellan kommissionären och den tredje mannen träffade avtalet (kommissionärsavtalet) under förutsättning (i) att så

var överenskommet mellan kommittenten och kommissionären (dvs. att ett kommissionsavtal föreligger) och (ii) att kommissionären vid ingåendet av kommissionärsavtalet avsåg att detta skulle vara för kommittentens räkning.

Ett kommissionsavtal behöver inte nödvändigtvis vara uttryckligt. Om A lämnar B ett penningbelopp för att B skall förvärva en sak föreligger enligt allmänna avtalsrättsliga principer ett kommissionsavtal, om det är As avsikt att A skall bli ägare till saken och B har måst inse detta (jfr NJA 1981 s. 693). En annan sak är att beviskraven för dessa dubbla subjektiva rekvisit torde vara högt ställda, särskilt när giltigt förvärv förutsätter att särskilda formkrav iakttagits.

Om ett kommissionsavtal visats torde däremot beviskravet för att kommissionären skall ha gjort förvärvet för kommittentens räkning vara lågt ställt. Den naturliga utgångspunkten måste ju vara att kommissionären avsett att fullgöra sitt avtalsenliga åtagande mot kommittenten.

Vid kommissionsköp av lös egendom blir kommittenten, inte kommissionären, omedelbart ägare till det förvärvade (53 § andra stycket lagen (1914:45) om kommission). Att tala om dold äganderätt är därför inte relevant när det gäller sådan egendom (här bortses från vad som kan föranledas av formkraven för köp av bostadsrätt).

Kommissionsköp av fast egendom har emellertid av fastighetsrättsliga och sakrättsliga systemskäl förmenats vara förenat med vissa komplikationer. I rättspraxis har således ansetts att kommittenten i sådana fall visserligen inte blir ägare till den kommissionsköpta fastigheten – det blir kommissionären – men att han väl får ett obligationsrättsligt anspråk mot kommissionären på att bli insatt som ägare, s.k. dold äganderätt. (Se NJA 1982 s. 589 och 1993 s. 324.

Fallen gäller familjeförhållanden men motsvarande torde anses gälla kommissionsköp av fast egendom i även andra sammanhang, se justitierådet Hesslers tillägg med hänvisningar i 1982 års fall samt rättsfallen NJA 1993 s. 324 och NJA 2002 s. 142 där möjligheten av ”dold äganderätt” utanför äktenskap och samboförhållanden förutsätts.) Frågan vilka rättsliga kvaliteter som ett sådant anspråk är förenat med har prövats i en serie rättsfall (se bl.a. NJA 1984 s. 772, 1985 s. 97 och 1985 s. 615). Den rättsliga konstruktionen kan sättas i fråga, men förevarande mål ger inte anledning att pröva den frågan.

Vad som nu sagts om principerna för kommissionsköp gäller även i familjesammanhang. Om det är visat att ett förvärv genomfört av en make/sambo skett med den gemensamma avsikten att även den andra maken/sambon skall bli ägare, blir således båda ägare (dock att det vid förvärv av fast egendom ansetts bli fråga om, inte en fullgången äganderätt utan s.k. dold samäganderätt; så möjligen också beträffande bostadsrätt). (Se bl.a. Bengtsson, Nordisk gjenklang, Festskrift til Carl Jacob Arnholm, 1969, s. 666). Den gemensamma avsikten uppfyller då de ovan nämnda kraven på kommissionsköp.

Såsom konstaterats i detta mål har dock genom rättspraxis beträffande egendom för gemensamt familjebruk det kommissionsrättsliga regelverket kompletterats med en regel, som går ut på att under vissa förutsättningar anses en makes eller en sambos förvärv ha skett för bådars räkning. Dessa förutsättningar är att egendomen skall ha förvärvats för gemensamt bruk och att den i vars namn förvärvet inte sker bidragit ekonomiskt till förvärvet. Det brukar visserligen tilläggas att båda parter skall ha avsett att äganderätten skall vara gemensam. Men en sådan gemensam avsikt innebär, om den kan visas, att köpet är för bådars räkning oberoende av användningsändamålet och av i vad mån ekonomiskt bidrag lämnats. Den gemensamma partsavsikten är således inte en

förutsättning för regelns tillämplighet, utan är den avsikten och dess rättsverkningar ett uttryck för vad regeln resulterar i om den är tillämplig.

Fråga är inte om en dispositiv rättsregel (se Agell, Äganderätten till fastighet för makar och sambor, 1985, s. 14) eller en avtalstolkningsregel (jfr dock Samuelsson, Tolkning och utfyllning, 2008, s. 510 not 1440; angående omtolkning i äldre rättspraxis, se Agell, a.a., s. 43 ff., med hänvisningar) utan om en bevisregel (se bl.a. Agell, a.a., s. 25, 30 ff. och 36 ff. samt Heuman, Bevisbörda och beviskrav i tvistemål, 2005, s. 234). Regeln innebär, om den är tillämplig (den som pretenderar på samäganderätt har naturligtvis att styrka de omständigheter som skall förligga för regelns tillämplighet, se t.ex. Walin, Samäganderätt, 2000, s. 84 f.), att de två rekvisiten för ett kommissionsköp – förhandenvaron av ett kommissionsavtal och att kommissionären avsåg att uppfylla detta avtal när han ingick kommissionärsavtalet – inte behöver visas utan anses uppfyllda genom att samvilja till kommissionsköp presumeras.

Enligt min mening kan den ifrågavarande presumtionsregeln sättas i fråga (andra, mer befogade, presumtionsregler rörande egendomsförhållanden mellan makar och sambor kommer till uttryck i rättsfallen NJA 1986 s. 513 och NJA 2002 s. 3; från dessa bortses i det följande). Det gäller även om den mjukas upp och modereras i ljuset av bl.a. vad för slags egendom det är fråga om och vad dess användningsändamål är. Visserligen är familjesituationen speciell, men det förhållandet låter sig väl beaktas enligt allmänna bevisvärderingsprinciper (jfr NJA 1992 s. 163 och den skiljaktiga meningen i detta mål).

Presumtionsregeln är också ett trubbigt instrument om skyddssyftet är att åstadkomma ekonomisk rättvisa vid delning av familjeegendom. Regeln låter

sig endast i begränsad utsträckning modereras efter vad det syftet kan bära föranleda.

Bidragskriteriet är vidare svårt att ge ett gripbart och enhetligt innehåll. För min del menar jag att endast ett ekonomiskt bidrag som kan anses ha haft en mer påtaglig betydelse för förvärvets genomförande bör beaktas och att presumtionens styrka bör stå i direkt proportion till bidragets relativa betydelse. Men även med en sådan precisering blir bidragskriteriet tämligen diffust.

En aspekt i anslutning till det sist sagda är att det från familjerättsligt perspektiv är något egendomligt att en mindre ekonomisk insats vid förvärvet kan få mycket större ekonomiska verkningar (nämligen s.k. dold äganderätt) än en mångdubbel insats därefter (försåvitt inte efterföljande tillskott ges samma rättsverkningar som tillskott i samband med förvärvet; så Walin, a.a., s. 63 ff., men den ordningen förefaller inte bara tveksam utan står i direkt strid mot Högsta domstolens motivering i bl.a. NJA 2002 s. 142). Det innebär en svårförklarlig obalans i systemet.

En annan sida av presumptionsregeln är att den normalt inte ger någon ledning beträffande kommissionsavtalets närmare innehåll. Visserligen får antas att om ett (partiellt) kommissionsköp skall anses föreligga, parterna normalt blir till lika delar ägare till vad som förvärvats. (Se 1 § lagen (1904:48 s.1) om samäganderätt. Jfr bl.a. NJA 1981 s. 693 och 1982 s. 589, RH 1982:2 och Håstad, Studier i sakrätt, 1980, s. 164, men även NJA 1992 s. 163; möjligen är Högsta domstolens avgörande i det rättsfallet att förstå så att relationen mellan parternas bidrag skulle vara bestämmande, vilket svarar mot vad som gäller i enkelt bolag. I den riktningen också Walin, a.a., s. 59 ff. Angående andelsfördelning vid samäganderätt på grund av sammanblandning, se nedan in fine.) Men i

vilken utsträckning, när och på vilket sätt skall i så fall den som bidrar mer än den andra kompenseras för detta (om alls)?

De kommissionsrättsliga reglerna är alltså en illa vald väg för att tillgodose de familjepolitiska syften som kan ligga bakom presumtionsregeln.

Jag anser det emellertid inte lämpligt att i det nuvarande läget förändra rättsläget radikalt genom ett prejudikat. En sådan ändring förutsätter nämligen att de rättspolitiska överväganden av familjerättslig natur som presumtionsregeln må vila på – till synes närmast att skapa värdebalans mellan parterna (jfr bl.a. Ann Numhauser-Henning JT 1990-91 s. 202 ff. med hänvisningar) – blir beaktade inom ramen för den familjerättsliga egendomslagstiftningen. Därvid märks att det i SOU 1981:85 framlagda förslaget till äktenskapsbalk upptar en dispositiv regel om samäganderätt till bostad och bohag (7 kap. 6 §). Regeln kom emellertid inte att införas i den efterföljande lagregleringen om egendomsgemenskap i äktenskap och samboförhållanden. Utgångspunkten vid införandet av lagstiftningen var att den rättspraxis som fanns beträffande s.k. dold samäganderätt skulle bestå. (Se prop. 1986/87:1 s. 57 ff., jfr s. 101 ff. 256 f.)

Vad som lämpligen kan åstadkommas praxisvägen är mot den angivna bakgrunden begränsat till att dels ge presumtionsregeln en rättstekniskt hanterbar och balanserad avgränsning, dels tydliggöra att regeln bör ges en försiktig och nyanserad tillämpning. (Jfr Agell, a.a., s. 31, där det sägs att presumptionen inte behöver väga så tungt. Walin, a.a., s. 84, framhåller att en presumption kanske inte bör antas om den förvärvande parten hade någon rimlig anledning att inte acceptera samäganderätt.) Det senare ligger väl i linje med senare rättspraxis (se särskilt 1992 års fall och i anslutning därtill Walin, a.a., s. 25 ff.) och det

förhållandet att lagstiftaren medvetet valt att inte införa en dispositiv lagbestämmelse om samäganderätt.

Det skall beträffande bohag och andra egendomskollektiv tilläggas att samäganderätt till sådan egendom kan uppkomma också genom sammanblandning. Om således båda makarna eller samborna bidrar till förvärv av gemensamt bohag utan att det låter sig urskiljas vem som förvärvat vad får de anses inne ha egendomen med samäganderätt; låt vara att det är något oklart om andelarna skall vara lika eller följa insatsernas storlek. (En stark presumtion för likadelning bör efter mitt förmenande gälla. Annorlunda NJA II 1921 s. 89. Jfr också ovan beträffande partiellt kommissionsköp. Det är svårt att se varför principerna skulle vara olika.) En nyanserad tillämpning av presumtionsregeln torde harmoniera rimligt väl med att samäganderätt kan uppkomma genom sammanblandning. I båda fallen tillmäts familjens gemensamma användning, ekonomiskt bidrag från båda parter och avsaknaden av omständigheter som talar mot samäganderätt avgörande betydelse för bedömningen. En viktig skillnad är dock att samäganderätt på grund av sammanblandning uppstår först efter hand, varför ingen tidsbegränsning gäller för vilka omständigheter som kan beaktas, medan (dold) samäganderätt på grund av partiell kommission uppkommer vid köpet på grundval av då föreliggande förhållanden.

Men även med en lyhörd tillämpning av presumtionsregeln måste den rådande ordningen i grunden anses vara otillfredsställande. En tillämpning av allmänna förmögenhetsrättsliga grundsatser för att tillgodose familjepolitiska syften är helt enkelt en felaktig utgångspunkt och för med nödvändighet med sig problem av olika slag.”